

Střední škola – Waldorfské lyceum

Křejského 1501/12

149 00, Praha 4

Charakteristika ženské hrdinky v současné literatuře

Odborná maturitní práce

Vypracovala: Barbora Eichlerová

Vedoucí práce: Jitka Ferencová

školní rok 2013/ 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci

„Charakteristika ženské hrdinky v současné literatuře“

napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna ke studijním účelům.

Chtěla bych poděkovat své vedoucí odborné maturitní práce paní učitelce Jitce Ferencové za její čas a ochotu. Za to, že mě provázela českým jazykem a literaturou celé čtyři roky na půdě Waldorfského lycea. Za to, že neúnavně čte vše, co studenti napíší, bojuje s hrubkami a snaží se zneškodnit všechny nepravosti.

Děkuji jí za její lásku k literatuře, kterou s ní sdílím, za snahu a energii, se kterou látku předává. Děkuji jí za možnost zpracovat toto téma, jež vypadá, jako by bylo stvořeno právě pro mě. Děkuji jí, že se rozhodla mne znovu provázet při psaní velké a důležité práce. Mé poděkování jí náleží i za oporu, podporu a laskavá slova, která pro mne vždy má.

V Praze dne: 25. 2. 2014

Podpis autorky:

Souhlasím s předloženou verzí odborné maturitní práce.

V Praze dne: 25. 2. 2014

Podpis vedoucí odborné maturitní práce:

Obsah

1 Úvod	4
2 Co je to gynokritika	5
3 Vybraná díla z literatury 21. století	6
3.1 Nadine Gordimerová, Poutníci.....	6
3.1.1 Životopis Nadine Gordimerové.....	6
3.1.2 Obsah knihy Poutníci.....	6
3.1.3 Charakteristika hlavní hrdinky, Julie Summersová.....	7
3.1.4 Vlastní postřehy.....	9
3.2 Wei Hui, Shanghai baby.....	10
3.2.1 Životopis Wei Hui.....	10
3.2.2 Obsah knihy Shanghai baby.....	11
3.2.3 Charakteristika hlavní hrdinky, Coco	11
3.2.4 Vlastní postřehy.....	12
3.3 Petra Procházková, Frišta.....	13
3.3.1 Životopis Petry Procházkové.....	13
3.3.2 Obsah knihy Frišta.....	14
3.3.3 Charakteristika hlavní hrdinky, Herra.....	15
3.3.4 Vlastní postřehy.....	16
3.4 Petra Hůlová, Paměť mojí babičce.....	17
3.4.1 Životopis.....	17
3.4.2 Obsah knihy Paměť mojí babičce.....	17
3.4.3 Charakteristika hlavní hrdinky, Dzaja.....	18
3.4.4 Vlastní postřehy.....	20
3.5 Pohled vybraných hrdinek literatury 21. století na manželství	21
4 Postavení a porovnání ženy/autorky a hrdinky v 19., 20., a 21. století	23
4.1 Žena a autorka 19. století.....	23
4.2 Hrdinka 19. století.....	24
4.3 Žena a autorka 20. století.....	24
4.4 Hrdinka 20. století.....	26
4.5 Žena a autorka 21. století.....	27
4.6 Hrdinka 21. století.....	28
5 Závěr	29
6 Seznam pramenů a literatury	30
6.1 Použitá literatura.....	30
6.2 Internetové zdroje.....	30
6.3 Zdroje ilustrací.....	30

1 Úvod

Téma charakteristika ženské hrdinky mě lákalo jednak pro to, že mám literaturu ráda, jednak pro to, že jsem žena a žena ženě lépe rozumí (troufám si tvrdit, že to není jen můj názor). Z logiky věci věřím, že ženské problematice se potřebují více vyjádřit ženy, které po mnoho století tuto možnost neměly.

Při výběru knih jsem se proto soustředila jen na ženy autorky píší prózu. Tím jsem vyloučila všechny spisovatele. Bylo to tvrdé rozhodnutí a také mi poměrně ztěžovalo práci při výběru vhodných titulů, avšak byla jsem přesvědčená, že chci zkoumat charakter hrdinky 21. století z pohledu gynokritiky.

Zároveň jsem se rozhodla zkoumat současnou literaturu, tedy literaturu 21. století. Zpočátku jsem byla přesvědčena, že si vyberu osvědčené, generacemi prověřené charaktery a oblíbené hrdinky, jako je Jana Eyerová Charlotty Brontëové, Puškinova Taťána z Evžena Oněgina či paní Bovaryová Gustava Flauberta. Nakonec jsem si uvědomila, že o těchto dámách toho bylo napsáno již dost a že bych jen musela přicházet na skutečnosti, které jsou dány a které již popsal mnoho lidí přede mnou. Z tohoto důvodu bylo nejvhodnější věnovat se současné literatuře. To je většinou poměrně komplikované, protože tam právě chybí odstup, pohled několika generací, které by mohly zhodnotit, zda dílo přineslo něco nového, zda je kvalitní a obohacující.

Mým přáním bylo čerpat ze všech koutů světa. Jak se často o současnosti píše – žijeme v globalizovaném světě, takže podívat se na současnou literární tvorbu z globálního hlediska je velmi vhodné. Pro mě velmi exotické krajiny, jako je Jihoafrická republika či Čína, plodí také svébytné autorky, které v hlavě i na papíře produkují takové myšlenky, které jsou obohacující pro čtenářky i čtenáře celého světa, neboť díky tomu že jsou „odjinud“ mohou přinést něco jiného.

Přála jsem si psát o tom, jaký mají hrdinky pohled na manželství a porovnat jejich odlišnosti, které nevyplývají jen z jejich charakteru, ale do značné míry i z kultur, ve kterých vyrůstají a žijí.

V současnosti již není institut manželství tak podstatný jak býval, a proto jsem od tohoto kritéria do jisté míry ustoupila a zmírnila jeho důležitost. Tomuto tématu se tu samozřejmě z principu nevyhnu, ale nakonec není tou hlavní porovnávací latí, kterou mělo být.

Hlavním tématem mé maturitní odborné práce se nakonec stala ženská hrdinka a také ženská autorka, její postavení ve světě a to, v čem se liší oproti hrdinkám a autorkám 19. a 20. století – z pohledu gynokritiky.

2 Co je to gynokritika

Gynokritika je věda, jež se zabývá ženou jako autorkou literárních textů, zkoumá literaturu psanou ženami z pozic feministické literární teorie. Nejedná se tedy o feministické čtení. To se zabývá čtením textů z pozice ženy a hledá odlišné interpretace od těch tradičních. Feministická literární kritika se snaží poukazovat také na patriarchální normy při ztvárnění ženské literární postavy. Gynokritika si tedy neklade za cíl kritizovat mužskou literární tvorbu a ženské postavy psané spisovateli, není závislá na textech mužských autorů. Věnuje se čistě ženskému psaní, ženské kreativě, jazykovému způsobu vyjádření, tématům a struktuře textu. Zahrnuje i sociální a kulturní podmínky a historický kontext.

3 Vybraná díla z literatury 21. století

3.1 Nadine Gordimerová, Poutníci

Ilustrace 1

3.1.1 Životopis Nadine Gordimerové

Nadine Gordimerová se narodila 20. listopadu 1923 v rodině židovských přistěhovalců. Její matka pochází z Anglie a otec z Litvy, celý svůj život však prožila v Jihoafrické republice.

Jako sedmá žena v historii získala roku 1991 Nobelovu cenu za literaturu. Vydala deset souborů povídek a stejný počet románů. V češtině dosud vyšly jen tři z jejích titulů: výbor povídek *Pátkova šlápěj* (1989), *Poutníci* (2004) a *Začni žít*.

Ve své próze se zabývá problémy aktuálními pro JAR, především rasovou segregací. Její tvorba je ovlivněna politickou situací, avšak sama Gordimerová se nepovažuje za politickou spisovatelku – nepíše propagandu, jen svým uměleckým dílem bojuje za základní lidská práva a svobody, jako je rovnoprávnost či v současnosti svoboda slova. Po celém světě je známá svoji veřejnou kritikou jihoafrického apartheidu, což ji v minulosti vyneslo zákaz jejích tří prací.

Poutníky napsala v sedmdesáti osmi letech.

3.1.2 Obsah knihy *Poutníci*

Julie pochází z privilegované bělošské třídy, Abdu, pravým jménem Ibrahim, je imigrant. On je v zemi ilegálně, ona má vše, co potřebuje: práci, byt i auto a uvolněné nekonvenční přátelé v kavárně L.A. Dva různé lidi z odlišného prostředí spojí láska, kterou Juliini přátelé považovali za přechodné pobláznění.

Pro tento vztah však ve společnosti Jihoafrické republiky není místo – Abdu je zde načerno a musí se potupně vrátit. Julie se pokouší o nemožné – ani její kontakty na vlivné právníky nedokážou

zvrátit to, že její stát jejího milence, pracujícího jako automechanika, nechce.

Vezmou se a odcestují do jeho zaostalé muslimské země. V zapadlé vesnici na okraji pouště se Julie přizpůsobuje prostředí a nalezne zde své místo, klid, sounáležitost s rodinou. Abdu však za každou cenu touží uniknout tomuto stereotypnímu nevyvíjejícímu se světu. Chce emigrovat. Využívá Juliiných kontaktů a dobrého jména a po mnoha měsících se mu podaří sehnat víza do Ameriky. Julie však po žádném americkém snu netouží – chce žít s Abduem, jeho rodinou, mít děti a zvelebovat poušť.

Poutníci končí Abduovým odchodem a příslibem jeho manželky, že za ním do Ameriky přijede co nejdříve. Jenom oni dva vědí, že Julie do země zaslíbené nechce a že již našla, co hledala. Konec zůstává otevřený – Julie se ještě může rozhodnout, zda za Abduem někdy odcestuje či nikoli, i když v současnosti to v úmyslu nemá.

„Držel se stranou, držel se blízko svých příbuzných, aby měl jistotu, že se spolu neocitnou sami až do chvíle, kdy pro něho přijede taxík. Jen ať si udělá představu o tom, co si neuvědomuje, všechno jeho prošení a dohadování teď bude k ničemu, tady v tomhle domě, v téhle rodině, v téhle vesnici, na tomhle místě v poušti. Bez něho, bez milování, které tak potřebuje, nebude mít s kým si promluvit, když on, který zná její svět, tu nebude – ano, Ibrahim to dovede přiznat jen sám sobě –, když bude bez jeho lásky k ní. Té slabosti, která není pro něho.

Nedokázala se k němu přiblížit. Držel ji od sebe, podle svého práva, tak jako ona se snažila prosadit svoje právo. Nechce jet, nechce ho vidět, jak se vrací do staronového ponížení, jež ho čeká, zase bude vykonávat nějakou špinavou práci, kterou by Američané sami nedělali, prosit o protekci krále kasin (jejího otčíma, samozřejmě), bude mít šanci být orientálním princem, vzdálenou svůdnou volbou matčiny dcery. To je celé. To je realita.“¹

3.1.3 Charakteristika hlavní hrdinky, Julie Summersová

Julie Summersová

V průběhu knihy můžeme sledovat nenápadnou postupnou proměnu jejího charakteru a hledání sama sebe vzhledem k sobě i ke světu.

Julie je rozpolcená, roztěkaná, citově neukotvená. Je atraktivní, sebevědomá i soběstačná. Zcela se odřízla od své rodiny – matka žije v Americe s novým přítelem, otec v přepychovém domě se svou stejně exkluzivní manželkou pořádá večírky pro přátele z vybrané společnosti, kteří se baví pouze o burze apod.

1 Gordimerová, Nadine. Poutníci. Odeon 1. vyd. Praha: 2004. Str. 242, 243

Julie je zde charakterizována častokrát jako „dcera Nigela Ackroyda Summerse,“ tím je shrnuta její privilegovanost, že se narodila do zajištěné bělošské rodiny a má veškeré zabezpečení.

Ačkoli se úmyslně od své minulosti snaží odtrhnout, Abdu by právě rád pronikl mezi tuto třídu, mezi plnoprávné občany JAR, do jistoty, přepychu...

„Chtěla jsem se stát advokátkou, vážně, měla jsem velké ambice, když jsem chodila do školy (...). Ale byla jsem moc roztěkaná... nechala jsem práv po dvou letech. Pak jsem studovala jazyky... a nakonec jsem skončila v public relations, sháním peníze, dobročinné večere, koncerty celebrit, šňůry populárních skupin. Každý říká, to je skvělé, určitě se setkáváte se spoustou slavných lidí – ale člověk potkává i některé dost odporné typy, a musí se k nim chovat zdvořile. Pochlebovat, podlézat. Asi u toho dlouho nevydržím. Najednou se zarazila. Já vlastně nevím, co chci dělat, pokud se tím myslí, čím chci být. (...) Byla jsem rok v Americe – pro mě by bylo možná lepší žít někde jinde.“²

Julie je zcela naplněna svým citem a je pro něj schopna udělat vše. Abdua rozčiluje svou naivitou, bezstarostností, dětinskostí... Pro něj je Julie nejen milující žena, ale především vstupenka do „lepšího“ světa.

Julie je impulsivní a odhodlaná i odvážná, aniž by se Abdua ptala, kupuje do jeho země dvě letenky. Abdu často charakterizuje Julii větou: Ona *nic* neví. Myslí tím to, že neví nic o reálném životě, jak se těžko na kraji pouště spoří s vodou, jak člověk nemůže vykonávat kvalifikovanou práci, ačkoli má vystudovanou univerzitu.

„Jmenoval nějakou zemi, o které skoro neměla ponětí. Jednu z těch zemí, která se rozpadla na kousky po odchodu koloniálních velmocí, nebo se snad odtrhla od federací slepených proto, aby se zaplnilo vakuum bezmoci proti opětovnému náporu postkoloniálních mocností, které se pod různými firemními štíty snažily vnutit světu zpátky svoji vůli. Jednu z oněch zemí, kde nelze odlišit náboženství od politiky, formy pronásledování od boje proti chudobě, která člověka nutí, aby utekl a snažil se dostat tam, kam ho pustí. Bylo to tam asi zlé. Ve skutečnosti vůbec nevěděla, o čem mluví.“³

Julie v sobě nosí svoje jistoty, privilegia, se kterými je vždy a všude přijímána. Ačkoli Abduova matka pláče, že si přivezl její nejoblíbenější syn domů cizinku, Julie má respekt všech členů rodiny, nemusí vykonávat domácí práce. Přesto ukáže svou přizpůsobivost a oddanost – začne nosit šátek, pomáhat s domácími pracemi, začne číst Korán v angličtině, vyučuje angličtinu všechny, kteří se

2 Gordimerová, Nadine. Poutníci. Odeon 1. vyd. Praha: 2004. Str. 22, 23

3 Gordimerová, Nadine. Poutníci. Odeon 1. vyd. Praha: 2004. Str. 24

chtějí učit. Nachází samu sebe. „*Občas si Julie vzpomene na doby, kdy pracovala v public relations, kdy se mobil stal téměř součástí jejího těla, ale i tak má pocit, že její drahé vzdělání se konečně k něčemu hodí.*“⁴

Zatím co se Julie stává z marnivé dívky ve vyzrálou ženu, Abdu si urputně stojí za svým. Častokrát jsou jim společné jen polibky a vášnivé milování.

„*Jak se na konci ukáže, jen jediný z poutníků touží jít dál. Julie najde naplnění v klidné nekomplikované existenci v domácnosti Abduových rodičů. Její toulky za doprovodu maličké Abduovy sestřenice jsou rámované verši z Koránu o matce Marii, dítěti a osamělém místě, jež pro Julii symbolizuje neměnnost, trvání, klid – to, co celý život hledala.*“⁵ Přibližuje se tak charakteru Abduovy matky, intuitivně moudré, zocelené, silné a pokorné ženy.

Abdu zemi nenávidí, rezignuje na nabídku získat privilegované postavení mezi svými (dostane velkorysou nabídku od svého úspěšného strýce, ať vede jeho autodílnu a je jeho dědicem). Julie našla nikoli další dobrodružství, ale svůj domov i vlastní užitečnost.

„*(...)v jeho vztahu k Julii se mísí sexuální touha, snad láska, ale zejména pohrdání a závist vůči tomu, jakou roli představuje Julie ve světě zákonů a institucí, lze sledovat se zaujetím proměny jeho citů a pohnutek v konkrétní slova a jednání. Je to právě on, kdo Julii až do konce vnímá právě skrze její vnější společenské znaky, přestože ostatní postavy tuto bariéru překonávají a přijímají Julii za člena rodiny. Její volbu, oprostít se od svého vlastního prostředí, najít si nový domov v jiném kulturním prostředí a naučit se cizí jazyk vnímá jako pokračování určitého společenského statusu, nikoliv jako jeho překonání.*“⁶

3.1.4 Vlastní postřehy

Nadine Gordimerová je v současnosti již starou dámou. Hlavní hrdinka románu je naopak mladou ještě ani ne třicetiletou ženou současného globalizovaného světa. Spisovatelka dokázala stvořit hrdinku, za níž píše střídavě v 1. a 2. osobě formě přesvědčivě, živě, a tak procítěně, že by čtenář považoval tuto naraci za autobiografickou. Paní Gordimerová tak jen dokazuje, že i v tomto věku dokáže tvořit aktuální a oslovující prózu, s lyrickými obrazy, hlubokými city a porozuměním pro vztahy i jim nepřející politickou situaci.

Překvapilo mě, jak je ve svém věku stále bystrá a aktivní a skrze své dílo podává obraz

4 Gordimerová, Nadine. Poutníci. Odeon 1. vyd. Praha: 2004. Str. 162

5 Gordimerová, Nadine. Poutníci. Odeon 1. vyd. Praha: 2004. Str. 9. Předmluva, Eva Jelínková

6 <http://www.iliteratura.cz/Clanek/20877/gordimerova-nadine-poutnici-2> (26. 12. 2013)

o společenské situaci ve své zemi, pro kterou tímto vykonává důležitou službu – skrze intimní příběhy a osudy jejich hrdinů nechává promlouvat střety myšlenek a názorů.

Ani láska k Julii Abduovi nepomůže k tomu, aby si uvědomil, že lpí na svých názorech a přesvědčeních, která možná nejsou to nejlepší, čím se v životě řídit.

„Abdu obětuje přítomné štěstí s Julií po boku na oltář budoucnosti, která nemůže nikdy nastat.

Abduova samota na konci příběhu působí jako memento s univerzální platností: ghetto se nalézá v mysli. A člověk je sám sobě tím nejnemilosrdnějším biřicem.“⁷

3.2 Wei Hui, Shanghai baby

Ilustrace 2

3.2.1 Životopis Wei Hui

Wei Hui se narodila roku 1973 na malém ostrově u východního pobřeží Číny jako dcera přísného armádního důstojníka a dělnice. Tři roky svého dětství strávila v klášteře, který po vyhánění mnichů okupovala armáda. Studovala na prestižní univerzitě Fu-tan, obor čínština a literatura. Kvůli provokativnímu chování odtamtud odešla, stejně tak i od rodičů, a soustředila se na tvorbu povídek, ve kterých vykresluje změny v sexuálním a sociálním chování mladých Číňanů (dosud vyšly jen v čínštině a japonštině). První kniha jí byla vydána v 21 letech.

V současné době žije střídavě v Šanghaji či New Yorku. Román Shanghai baby vyšel jako její čtvrtá kniha – jeho zákaz a pálení jej učinily kultovním. Za vydání románu byla nakladatelství perzekuována vládou. Jméno Wei Hui nebylo možno vyhledávat na internetu. Shanghai baby se stal nejprodávanější současnou čínskou knihou. Na jeho úspěch navazuje Marrying Buddha (vyšel roku

7 Gordimerová, Nadine. Poutníci. Odeon 1. vyd. Praha: 2004. Str 10. Předmluva, Eva Jelínková

2005), román, který rovněž vypráví hrdinka Coco.

3.2.2 *Obsah knihy Shanghai baby*

Coco pracuje v kavárně jako servírka. Zde se seznamuje se svým melancholickým přítelem Tchien Tchienem, křehkým nepracujícím umělcem, který žije z peněz své matky, kterou nenávidí a o níž si myslí, že zapříčinila smrt jeho otce.

Coco a Tchien Tchien mají mezi sebou hluboký milenecký vztah, na jehož dokonalosti však ubírá fakt, že Tchien Tchien je z jakého si důvodu impotentní a vášnivě Coco může nabídnout jen něžné polibky a pohlazení.

Coco proto tedy nevědomě hledá pravého muže jinde. Vynořuje se zde ženatý německý businessman Mark, který naplňuje její sexuální život, ačkoli celou svou duší a srdcem patří Tchien Tchienovi.

Coco žije se svým přítelem v Šanghaji příjemným životem plný přátel, večírků a také psaním vlastního románu, v jehož psaní ji její přítel horlivě povzbuzuje.

Zatímco pilně tvořící Coco píše román a doplňuje jej o schůzky s Markem, Tchien Tchien odjede z města na jih na dovolenou. Bohužel se zde Tchien Tchien dostane ke drogám, které jej nakonec zničí. Neunese fakt, že jej jeho milá podvádí s jiným, nedokáže se vypořádat se světem a sám se sebou a jeho budoucí tragický konec je čtenáři znám již od poloviny knihy.

Nakonec tedy Coco svůj román dopíše a v Šanghaji zůstane opuštěná – Mark odjíždí zpět do Německa a Tchien Tchien do míst, z nichž není návratu.

Do značné míry je Shanghai baby autobiografickým románem. Celý je napsán v ich formě velmi poutavou a čtivou formou, z níž doslova prýští charakter hlavní hrdinky a její silné osobnosti.

3.2.3 *Charakteristika hlavní hrdinky, Coco*

Nikki – Coco

Je atraktivní, cílevědomá i ctižádostivá. Provokativní, inteligentní, vzdělaná, bystrá, otevřená, okouzlující mladá žena.

„Každé ráno, hned jak otevřu oči, začnu přemýšlet, co bych mohla udělat, abych se proslavila. Stalo se mým cílem, smyslem života, vybuchnout nad městem jako ohňostroj.“⁸

Je kreativní, nápaditá. Do jisté míry je Coco naivní a přeceňuje samu sebe. Tuto chybu si ke konci knihy uvědomuje: *„A já... Já jsem si konečně uvědomila, že jsem spadla do pasti lásky a vášně,*

8 Hui, Wei. Shanghai baby. Motto 1. vyd. Praha: 2003. str.7

kteřou mi nastražil tento Němec, jenž neměl být ničím jiným než společníkem do postele. Prostřednictvím mé pochvy pronikl až k mému zranitelnému srdci a důvěřnosti skryté za očima. Od vzniku feminismu byl tenhle druh sexu zvolna zbavován oparu tajemna, ale já jsem svým tělem poznala vrozenou slabost ženy. Obelhávala jsem se, když jsem tvrdila, že je to všechno jenom hra, která nás oba baví, život je pouze zábavní park a my se nedokážeme ovládnout, abychom přestali prahnout po rozkoši.“⁹

Mladá žena, která neustále hledá, kdo je. Román dokonce končí v okamžiku, kdy se jí Tchien Tchientova babička táže: „Kdo jsi?“

A Coco se ptá také: Kdo jsem? Kdo vlastně jsem? Celou knihu může čtenář chápat jako výpověď hrdinky hledající samu sebe. Coco se o to pokouší především přes své tělo, přes vášnivou lásku a sex, zároveň se snaží sama sobě porozumět skřze psaní svého románu. Vnitřně touží po naplňujícím vyrovnaném vztahu, ačkoli si to zcela neuvědomuje, ani jeden z partnerů však tuto tužbu splnit nemůže. Je si však vědoma, že vede podivný život, je schopna sebereflexe.

Ačkoli se chová nespoutaně a nedokáže své sexuální touze poručit, nosí v sobě vnitřní jistotu, která ji dává sílu. Je to především psaní a vědomí toho, že je a bude dobrá spisovatelka. Coco si všímá velmi pečlivě všeho, co se děje kolem ní, je schopna vykreslit všechny charaktery svých přátel, jejich uvažování. Svět vnímá hodně přes pocity, atmosféru a asociace a dokáže jej zachytit nádhernými metaforami. Věřív osud, v to, že co se má stát, se stane, věřív Boha a je to víra naprosto samozřejmá, každodenní, civilní a nepochybuující.

Se svými rodiči se Coco moc nestýká, ale když je jí nejhůř, tak se k nim na chvíli vracív. Ačkoli se vzájemně úplně nechápou, Coco v nich může mít jistotu, oporu milujících blízkých.

3.2.4 Vlastní postřehy

Wei Hui mě fascinovala svoji otevřenou upřímností a přímostí, se kterou píše za svou hrdinku (netroufám si spekulovat do jaké míry je to ona sama), s jakou přirozeností se vyjadřuje o sexu. Zpočátku se mi zdálo téměř nepatřičné zahrnout tuto knihu do své maturitní odborné práce, nakonec jsem se však rozhodla pro opak. Neexistuje důvod, proč by měl být sex tabu nebo by se o něm mělo hovořit jako o něčem vulgárním, když je plnou součástí lidského života. Mělo by se k němu přistupovat sice obezřetně, ale s úctou, neboť se jedná o spojení muže a ženy nejen na fyzické úrovni, což poznává sama hrdinka Coco. Nechci se zde pouštět do úvah, do jaké míry vztah

⁹ Hui, Wei. Shanghai baby. Motto 1. vyd. Praha: 2003. str. 237

založený na sexu oba milence ovlivňuje. Důležité je však si uvědomit, že tomu tak skutečně je. Mužské a ženské energie se spolu neustále setkávají a při tomto důvěrném tělesném aktu je to nejsilnější. Milování a cit nelze od sebe oddělit . Alespoň pro ženu ne.

V mnoha rozhovorech je Wei Hui dotazována, do jaké míry se inspirovala Henrym Millerem, kterého čte i hrdinka Coco v jejím románu. Podobnost v jejich psaní je především v tom, že se pravdivě a bez zábran vyjadřují o tématech, která jsou součástí lidského života, ale lidé mají tendenci je tabuizovat. Henry Miller píše syrověji a používá i vulgarismy, více za sebou hromadí asociace. Wei Hui se skrze sex více věnuje citu, vulgarismy nepoužívá, celkově píše něžněji, jako žena. Oba spisovatele tedy spojuje to, že vykreslují sama sebe a společnost bez příkras, bez pokrytectví.

3.3 Petra Procházková, Frišta

Ilustrace 3

3.3.1 Životopis Petry Procházkové

Petra Procházková se narodila 20. října 1964 v Českém Brodě. Po gymnáziu absolvovala fakultu žurnalistiky na Univerzitě Karlově.

Po roce 1989 byla členkou prvního týmu znovuobnovených Lidových novin. V roce 1992 byla Lidovými novinami vyslána jako zahraniční korespondentka do Ruska. Práci válečné zpravodajky zahájila reportážemi z Abcházie. Podávala zprávy a svědectví z konfliktů již ve zmíněné Abcházii, dále pak v Osetii, Gruzii, Tádžikistánu, Afghánistánu a jiných jihovýchodoasijských zemích. Několik let se věnovala problematice Čečenska. Roku 2000 se rozhodla přerušit zpravodajskou práci

a pracovala v Grozném jako sociální a humanitární pracovnice. Ruskými úřady byla však donucena odjet zpět do ČR.

Od září 2001 pracuje jako zpravodajka a korespondentka v Afghánistánu a střední Asii. Je držitelkou několika novinářských cen a v roce 2001 obdržela od prezidenta Václava Havla medaili Za zásluhy. Kromě Frišty, napsala např. také knihu *Aluminiová královna o ženách v Čečensku*.

V Afghánistánu se seznámila se svým současným manželem (fotografem) Paikarem, se kterým má pětiletého Zafara. Jejím prvním manželem byl Čech, po rozvodu žila s Čečencem Ibrahimem, který je však dosud nezvěstný, neboť byl unesen Rusy.

Založila sdružení BERKAT, které pomáhá především ženám a dětem v Čečensku a Afghánistánu.

V současné době vychovává svého pětiletého syna a zároveň stále pracuje jako redaktorka pro Lidové noviny.

3.3.2 Obsah knihy Frišta

Děj příběhu se odehrává v Afghánistánu, především v roce 2001, kdy už není země pod nadvládou Talibánu a přicházejí do ní různí humanitární pracovníci, zejména z Ameriky.

Pro jednu z těchto organizací pracuje i Nazir – jako řidič hovořící anglicky a jeho žena Herra – napůl Ruska, napůl Tádžikistánka, se kterou se seznámil na studiích v Sovětském svazu.

Herra a Nazir žijí v Kábulu ve společné domácnosti s Nazirovou rodinou (tedy s dědečkem, oběma Nazirovými rodiči, jeho sestrou Frištou a její rodinou). Novým členem rodiny se stává Muhammad oslovovaný Mad, tělesně postižený chlapec, kterého přijmou manželé za svého, neboť Herra nemůže mít vlastní děti. O jeho minulosti ví čtenář jen velmi málo.

Herra je vybraná jako spolupracovnice pro americkou humanitární organizaci, neboť umí jak rusky, tak i anglicky.

V knize sleduje čtenář i příběh Heřiny švagrové Frišty, kterou surově týrá její manžel. Nejstarší dcera Rošangol, která nemůže déle snášet příšerné chování svého otce, uprchne a už se nikdy nevrátí.

I pro její matku je soužití s ním nesnesitelné. Nádherná Afghánka Frišta se zamiluje do západního lékaře a rozhodne se s ním uprchnout do Ameriky. Ačkoli s tím nechce mít Herra nic společného, společně s Madem jim pomůže utéct.

Na konci knihy zcela bez varování zemře Heřin manžel Nazir při výbuchu miny na ulici. Frišta opouští Afghánistán, manžela i všechny děti. Herra má všechny doklady a víza připravená k odjezdu

z Afghánistánu také, ale rozhodne se, že Mada neopustí.

3.3.3 Charakteristika hlavní hrdinky, Herra

Hlavní hrdinkou, která příběh vypráví, je Herra, přestože po Friště se jmenuje celá kniha.

Herra

Je inteligentní, rozumná, sympatická, velmi tolerantní, ohleduplná, poměrně poslušná, avšak umí využít svůj vliv. Je adaptabilní, díky čemuž je přijímána dobře téměř v každé společnosti.

Poté, co odjela s manželem do Afghánistánu, přerušila styk s rodinou, začala se chovat jak Afghánka.

Svému muži je oddaná, miluje jej, ačkoli Nazir se k ní chová někdy podezřívavě, žárlivě, paranoidně a hrubě. Za nevhodné chování ji trestá nejen urážlivými slovy, např. jí nahází ruské knihy do kadibudky, ale trestá ji i malými "neviditelnými" fyzickými tresty. Herra přesto Nazira bezpodmínečně miluje, ačkoli ví o jeho chybách a často špatném chování. Před Američany se jej snaží hájit, Nazira konejší a snaží se chovat vzorně, aby jej nijak nepohoršila, neurazila, neztrapnila před Afghánci, což se jí ne vždy – i při nejlepší vůli – daří. Asi největším zklamáním pro jejího manžela bylo zjištění o svatební noci, že Herra není panna. Herru vůbec nenapadlo, že by to pro jejího muslimského muže mohl být problém.

„(...)to snad ještě nebylo to nejhorší. Nevím proč, ale vlastně mě to vůbec neuráželo. Po prvních skandálech jsem začala spíš pociťovat lítost. Vždyť on chudák, můj muž, je úplně zoufalý. V tu chvíli mne vši silou udeřil do stehna. Ne nikdy mne nebil v pravém slova smyslu, ale někdy neovládl záchvat zuřivosti a něčím po mně hodil nebo mě praštil, ale takovým způsobem, jako by zraňoval sám sebe.“¹⁰

Herra přijímá manžela takového jaký je, nestaví se proti afghánským tradicím a názorům, jen mu něžně vysvětluje, že Američané mají jiné zvyky. Herra je trochu v nevděčné situaci – Američanům se snaží vysvětlit, jak to chápou Afghánci a naopak. Jediný, kdo chápe myšlení obou kultur je asi tělesně postižený Mad.

Herra není „tupá ovce“ a má „svoji hlavu.“ Herra dokáže uvažovat jako Afghánci, někdy se dokonce zdá, že ztratila myšlení Evropanky. Dokázala pochopit mentalitu Afghánců. Nesnaží se vnucovat vlastní názory a řešení, která fungují jinde (jako Američané). Ví, že potřebují prostor, aby si na věci přišli sami, vhodně jim pomoci je velice těžké, zvláště když v sázce jsou lidské životy a zdraví. Herra vidí, že afghánská společnost má jiný pohled na bolest, utrpení a smrt. Není to pro ně tak fatální

10 Procházková, Petra. Frišta. Lidové noviny 1. vyd. Praha: 2004. Str. 104

záležitost. Tyto pojmy jsou součástí jejich života. Jsou hrdí, horkokrevní, žárliví...

Základními pilíři jejich kultury je náboženství, tradice, žena nemá provokovat muže, naopak mít všechny mužské a starší příslušníky rodiny v úctě a býti poslušná. Pro ženu je nejvyšší prioritou rodina a manžel. Vzhledem k tomu, že Herra děti mít nemůže, není schopna naplnit tento nepsaný afghánský zákon.

„Nebyla jsem prostě pravá Afghánka, která by raději zemřela, než se stala terčem posměchu, opovržení a lítosti kvůli neschopnosti родit potomky. Já bych svůj život za plození dětí nevyměnila.“¹¹

Herra má smysl pro humor, alespoň autorka Petra Procházková píše za ní velmi vtipně, trefně, někdy ironicky a satiricky. Někdy se také potřebuje tajně vzbouřit, tak třeba kouří s Nazirovou sestřenicí Nafisou, nejvíce emancipovanou ženou rodiny, lékařkou, která k nim přivedla Mada.

Není nijak revoluční, ale prosazuje, aby její neteř Rošangol chodila do školy, i když to ji i Nafisu stojí velké přesvědčování (především švagra Kaize).

Nemá však moc ani iniciativu zasahovat do rodinných katastrof, jako je odebrání dětí švagrovou rodinou snaše Friště.

„Není kladnou hrdinkou v tom pravém smyslu, ani její muž není zloduch, despota a padouch, ani cizinci, kteří zasáhli v dobré víře, ale s přesvědčením, že jen oni jsou nositeli pokroku, do jejich soukromí, nezpůsobili nic úmyslně. Všichni nakonec chtěli pro ty druhé to nejlepší... jen vůbec nechápali, po čem „ti druzí“ opravdu touží.“¹²

3.3.4 Vlastní postřehy

Petra Procházková popsala život v Afghánistánu bez patosu, velkých gest a extrémních situací (když nepočítám útek dcery z domova, smrt nebo postižené dítě). Osobně jsem zvyklá číst o Afghánistánu a podobných muslimských zemích jen velice dramatické knihy plné násilí na ženách, fanatického zaujetí pro víru a válku. Ve Friště se s těmito tématy setkáváme samozřejmě také, avšak v civilním a přirozeném pojetí. Petra Procházková píše v ich formě jako hrdinka Herra velmi vtipně, trefně, často ironicky a satiricky. Na drobných příhodách ukazuje přemrštěné až absurdní chování Afghánců, kteří si dělají život daleko těžší než by mohl být (z našeho euroamerického pohledu). Situaci podává tak, že všechny tyto záležitosti jsou pro Afghánce normální. Pro nás možná nepochopitelné, pro ně je to všední realita – a stereotypní tradicionalistické myšlení hrdých

¹¹ Procházková, Petra. Frišta. Lidové noviny 1. vyd. Praha: 2004. Str. 201

¹² <http://www.databazeknih.cz/knihy/frista-15674> (nevím 2013)

afghánských rodin se nedá předělat v několika málo letech. Změnit své myšlení a uvažování, pohled na sebe sama a svět je jeden z nejtěžších životních úkolů, zda – li vůbec ten nejtěžší. Přístup autorky, dělá knihu velmi čtivou a ojedinělou. Hlavní hrdinka se rozhodně nepovažuje za utiskovanou oběť, členy své rodiny má ráda i nerada, podle toho jaký kdo je. Je zde možnost nahlédnout do afghánského myšlení bez předsudků, nezaujatě, což dává čtenáři možnost zamyslet se nad tím, zda je skutečně spasitelské a rozumné jiným kulturám za každou cenu nutit vlastní myšlení, názory a chování, zvláště když tato společnost není na to připravena a nestojí o to tyto podněty přijmout.

3.4 Petra Hůlová, Paměť mojí babičce

Ilustrace 4

3.4.1 Životopis

Petra Hůlová se narodila 12. července 1979 v Praze.

Vystudovala kulturologii a mongolistiku na Univerzitě Karlově. V letech 2000 – 2001 pobývala v Mongolsku. Z těchto znalostí vznikla její kniha Paměť mojí babičce, za kterou dostala v roce 2002 Magnesii Literu za objev roku. V současnosti je jednou z předních českých spisovatelek.

Petra Hůlová je vdaná, má dvě děti a je členkou Strany zelených.

Další díla: Přes matný sklo (2004). Cirkus Les Mémoires (2005), Umělohmotný třípokoř (2006, Cena Jiřího Orteny), Stanice Tajga (2008, Cena Josefa Škvoreckého), Strážci občanského dobra (2010), Čechy, země zaslíbená (2012)

3.4.2 Obsah knihy Paměť mojí babičce

Sleduje příběh několika žen jedné mongolské rodiny.

Knihy je rozčleněna do šesti kapitol a každá je vyprávěna jinou z žen. Čtenář tedy vidí příběh pokaždé z jiného úhlu a jinými očima. Dzaja, Nara a Ojuna jsou dcery Alty, Dolgorma je dcerou

Dzaji. Dzaja jako jediná vypráví příběh ve dvou kapitolách.

Dzaja vypráví o svém dětství v geru¹³ v mongolské stepi, které prožila společně se starší sestrou krásnou Magi a mladší Narou a Ojunou, otcem Túlegem, matkou Altou a babičkou Dolgormou.

Nešťastnou náhodou Magi umírá, na stáří je opouští i babička Dolgorma.

Dzaja s Narou studují na internátě v blízkém městě. Do domovského geru přijíždí jejich teta Šarceceg, sestra matky, a nabízí asi patnáctileté Dzaje, ať s ní odjede do města. Tam začíná Dzaja pracovat v rychlém občerstvení. Jednou v noci, když je opilá, ji znásilní Mergen, muž o kterého Šarceceg pečuje, a se kterým sdílí byt. Když to Šarceceg zjistí, vyhodí Dzaju z bytu.

Ta nejdříve spí a pracuje v rychlém občerstvení, nakonec se však vrací zpět k rodině.

Nara pracuje jako učitelka na internátě. Do geru jim přicházejí pomoci dva chlapci. Do jednoho se zamiluje Nara a zešílí, za druhého se provdá Ojuna. Za Narou přijíždí teta Chiroko, která je čarodějnice, a všichni doufají, že Naru vyléčí. Odvádí si ji na okraj města, kde sama žije. Nakonec však Nara od podivné ženy uprchne.

Dzaja nejdříve pracuje jako učitelka místo Nary, poté se vrací do města a začne se živit – stejně jako teta Šarceceg a Nara – jako prostitutka.

Dzaja otěhotní a dítě si ponechá. Žije v bytě po Mergenovi, o němž se dozvídá, že je tajná matčina láska a její vlastní otec. Když Dolgorma vyroste a zjistí, co je povoláním její matky, odstěhuje se ke svému příteli. Poté, co ji opustí, se vrací zpět k matce, ale odmítá s ní komunikovat.

Dzaja se rozhodne, že své stáří stráví tam, kde se narodila, a vrací se k sestře Ojuně na venkov.

3.4.3 Charakteristika hlavní hrdinky, Dzaja

Kniha Paměť mojí babičce má mnoho ženských hrdinek, proto jsem se rozhodla charakterizovat Dzaju, která vypráví v knize nejdelší úsek. Považuji ji také asi za nejhlavnější hrdinku.

Dzaja

Můžeme sledovat její vývoj od malé holčičky po starou ženu. Důležitá je u ní provázanost s mladší sestrou Narou. Spojuje je i to, že jsou obě „erlicové“ - nemanželské děti. (V průběhu knihy se dozvídáme, že Dzaja je dítě lásky Alty a Mergena, kdežto Nara vznikla jen díky tomu, že kolem jejich geru cestoval jakýsi Rus, otec byl tehdy na vojně, a Rus si vzal Altu násilím.)

Ačkoli nikdo tuto skutečnost nebere tragicky (přístup otce je neskutečně tolerantní), tento fakt se v sestřiných povahách projevuje neukotveností, sebedestrukci a neschopností mít krásný vztah

13 Ger (z mongolštiny) znamená jurta.

s partnerem. Obě si prožijí během života mnoho negativních sexuálních zážitků (vyprávějí o nich poměrně s lehkostí) a jsou tím poznamenány.

U Dzaji je vidět velká rozpolcenost – úplně šťastně nemůže žít ani na venkově, ani ve městě. Je ale adaptabilní a schopná ustát i těžké životní situace, jako je smrt starší sestry, nemoc matky, znásilnění biologickým otcem, krátce i život na ulici...

Je poměrně houževnatá i pracovitá, ale pravá vůle a přesvědčení ji chybí. Ještě v patnácti letech má sny – dostat se do města, posléze bydlet se svým chlapcem Bjamchu a Narou a mít vlastní rychlé občerstvení. Ale to jsou sny postavené „na vodě“, reálně pro ně Dzaja nic neudělá a její ambice se úplně vytrácejí.

Nemá dostatek sebeúcty a sebedůvěry. Je pro ni důležitější názor a přízeň sestry Nary, než hlas vlastního nitra, který ji říká, že stát se prostitutkou není ta správná cesta. Nějaký čas se snaží vzdorovat a ve městě se živí, jak se dá, nakonec ji však nohy přivedou do vykřičeného domu.

„Neřekla jsem nic. Já byla starší a nemohla jsem přece nerozumět svý mladší a milovaný. (...) říct to, že dělat kuchařku v dobrý jídelně je lepší než líhat za peníze s mužskými, by nikam nevedlo. Za pár měsíců mě tyhle přechytlý řeči stejně přešly. Začly jsme si zase rozumět. A nevěděly jsme, že za to můžou mužský. Jedno jsem ale obdivovala už tenkrát. Ačkoliv Naře bylo asi stejně zatraceně zle jako mně, pořád vypadala jako ta nejchlípnější ženská, která kdy podpatkama vyťukávala svý rytmy do ulanbátarskýho prachu.“¹⁴ Stydí se za to, co dělá, vlastní rodině žijící na venkově nic neřekne, i když sestře Ojuně je to jasné.

Svoji dceru Dolgormu zbožňuje stejně jako sestru Naru, chce jí dopřát vše nejlepší. Materiálně mají vše, co si mohou přát, avšak Dzaja si plně neuvědomuje, že pro její dceru by bylo přínosnější vyrůstat v kompletní rodině, než v městském blahobytu bez skutečných morálních hodnot. S dcerou jezdí sice občas na venkov, ale čtenář vnímá velkou propast mezi venkovany a lidmi z města. Dolgorma je městské děvče a nemá ráda venkov ani své příbuzné. Dzaja se snaží sestře pomáhat, Ojuna však spíš trpí její neschopností. Díky Dzaje si však dokáže plně uvědomit, že ona žije tak, jak si přála a že je spokojená.

Nakonec se Dzaje za její péči dostane od dcery Dolgormy jen opovržení a zavrnutí. Dolgorma ji na protest opouští, vrátí se jen proto, že nemá kam jít, ale matku ignoruje.

Dzaja je jakýmsi pruníkem povah mladších sester Nary a Ojuny. Z Nary se stane stoprocentní obyvatelka města, pro níž je denním chlebem spát za peníze s tím, kdo přijde. Je oslnivá, krásná, neodolatelná, poměrně majetná a má ráda peníze. Nedokáže si již najít žádného stálého partnera,

14 Hůlová, Petra. Paměť mojí babičce. Torst 2. vyd. Praha 2009. Str. 94

své srdce by hned každému dala, nezná jeho hodnotu, a tak všechny naděje končí vždy jen zoufalým pláčem a utěšováním sestry u panáka vodky. Na rozdíl od Dzaji se rozhodla, že děti mít nechce, že si nepřeje přenášet na další pokolení cejch nemanželského dítěte (jednou absolvuje potrat a jednou dá dítě k adopci). „*Bastardská krev. Z žil bych ji vymačkala jak citronovou šťávu. Je taky tak trpká.*“¹⁵

Cítí, že do Rudých hor, odkud pochází, nepatří, že o ni nikdo nestojí. V koutku duše stále čeká na svou lásku, Džargala.

Dzaje pocit jakési jistoty a partnera poskytuje soused z jejího paneláku. Nejedná se o žádný vztah naplněný láskou, ale má člověka, který ji může pomoci, takové „lepší něco, než nic.“

Ojuna je ze všech žen nejčistší. Přesně ví, co chce a co proto má dělat, aby to měla. Je řádně vychovaná a chová se jako svědomitá a poctivá hospodyně. Je pracovitá, nikdy si na nic nestěžuje, nedoprošuje se soucitu. Svého muže Najmu miluje, je přesvědčena, že byli pro sebe stvořeni, jsou si souzeni.

„*Věděla jsem, že on za to stojí. Za všechno to mámino napomínání a sny o blejskavým životě Dzaji a Nary, kterej byl za horama a sem k nám z něj nedolehlo ani jediný bludný světýlko. Já o Městě ani vážně nepřemejšlela. Ty sny byly Městem jen barevný. (...) Přišel Najma a já se s ním stala samostatná a úplná, protože ženská bez mužského je jak srpkovitej měsíc, a Najma to temný rozpustil a já byla kulatá a zářivá jako úplňková luna.*“¹⁶

„*Svý vlastní štěstí si ženská musí opečovávat, hebkejma látkama ho tisknout a dechem vohřejvat, a Dzaja ho tak dlouho švihala po chodidlech, až jí nadobro uteklo.*“¹⁷

3.4.4 Vlastní postřehy

Petra Hůlová využívá svého studia mongolistiky a v textu používá originální mongolská označení a rusismy, která se nesnaží nijak vysvětlovat. Tímto způsobem získává její kniha na ještě větší autentičnosti. Píše především v první osobě a přímým nespisovným jazykem, jakoby slova postavy sypala z rukávu. Její styl je přímočarý, trochu syrový a je příjemným osvěžením. Její jazyk je plný originálních a přiléhavých přirovnání, která pramení z mongolských stepí a zvyklostí.

Postavy mluví tak nespisovně, až to působí hrubě (jako by neměly žádné vzdělání). Je však pravda,

15 Hůlová, Petra. Paměť mojí babičce. Torst 2. vyd. Praha 2009. Str 209.

16 Hůlová, Petra. Paměť mojí babičce. Torst 2. vyd. Praha 2009. Str 187

17 Hůlová, Petra. Paměť mojí babičce. Torst 2. vyd. Praha 2009. Str 191

že je tu popisován život velmi obyčejných lidí, pro které je důležitý především život na stepi, starání se o dobytek a rodinu.

V průběhu knihy můžeme sledovat řadu rodinných a mezilidských vztahů. Jsou nečisté, pokřivené, nezdravé. I po přečtení knihy jsem si nebyla jistá, zda skutečně Mergen Dzaju znásilnil – a jí to nijak nevadilo – a že to dokonce je i jeho dcera, což musela přinejmenším Šarceceg a matka Dzaji vědět. Znásilnění je věc sama o sobě dost strašná, tím hůř, když se něco takového stane v rodině.

Překvapila mě podivná lhostejnost hrdinek k jejich osudu, že se nijak zvlášť nepozastavují nad tím, že jsou prostitutkami, že to berou pro sebe jako nejlepší východisko – prodávání vlastního těla jim zajišťuje pohodlný život.

V knize je důležitým tématem – kromě mezigeneračního konfliktu -- také rozdíl mezi lidmi žijícími ve městě a venkovany. Autorka nic nesoudí, jen ukazuje situaci tak, jak je, a čtenář si udělá svůj vlastní úsudek o kladech a záporech obou prostředích, o jeho působení na hrdinky.

3.5 Pohled vybraných hrdinek literatury 21. století na manželství

Při výběru knih pro svoji odbornou maturitní práci jsem si zcela úmyslně vybrala hrdinky, které pocházejí z velmi odlišných prostředí, ve kterém se prolínají různé kultury. Jak jsem předpokládala, mělo to velký vliv na jejich charakter.

Všechny hrdinky, jako všechny lidské bytosti, touží po tom nejdůležitějším – po naplněné čisté lásce. Zároveň jsou však konfrontovány s komplikovanou realitou.

Kdybych měla dostát svému původnímu záměru a zkoumat, jaký mají hrdinky názor na manželství, bylo by to poněkud tristní. V manželském vztahu žijí sice hned dvě hlavní hrdinky, ale Julie Summersová se provdává především proto, že doufá, že tím zlepší právní postavení svého milého Abdua. Sňatek je sice naplněn láskou, ale vynucen a uspěchán okolnostmi. Nejde o manželství jako takové, ale o to, aby Abdu mohl v Jihoafrické republice zůstat.

Herra jako žena žijící v Afghánistánu přijímá manželství jako výjimečnou instituci, jako nedílnou součást života. Přání manžela je pro afghánskou ženu prioritou. Ačkoli je Herra původně Ruska, i ona se snaží vyhovět svému muži ze všech sil. Když se to – přes její vůli nedaří – je trestána malými tresty. To je však ochotna strpět, protože manžela Nazira miluje a ví, že on miluje ji. Musí se vyrovnat s jeho odlišnou mentalitou, kulturou, rodinou, ale díky své lásce je neskutečně tolerantní. To vše přijímá a ani se nad tím výrazně nepozastavuje.

Dzaja by asi ráda měla krásný vztah zakončený manželstvím, ale stejně jako Naře se jí takového

šťěstí nedostane. Na rozdíl od své sestry už ani v nic nedoufá, jen v to, že se k ní vrátí milující dcera. Naopak Ojuna představuje vzornou manželku, ukázkovou hospodyni, matku, která umí vychovat své děti.

Coco je daleka toho, aby přemýšlela o manželství. Především si musí vyjasnit svůj vztah sama k sobě, co od života chce a co čeká.

4 Postavení a porovnání ženy/autorky a hrdinky v 19., 20., a 21. století

4.1 Žena a autorka 19. století

Představa o dokonalé ženě 19. století se značně lišila od toho, jaké byly autorky 19. století.

Žena v 19. století byla ekonomicky závislá na svém muži, který byl, na rozdíl od ženy, oprávněn o všem rozhodovat. Od ženy se v patriarchálním systému očekávalo, že bude krásná, milá, vždy upravená. Tichá opora manžela, která se stará především o domácnost a výchovu dětí. Povahou byla jednodušší, koketní a nemohla o žádném tématu hovořit zasvěceně. Žádné velké vzdělání pro ženy nebylo – z tehdejšího pohledu – třeba. Žena měla pečovat o domov, vyšívát či se zabývat jinými ručními pracemi. Jediným větším rozptýlením byly návštěvy rodiny či sousedů.

Ženy neměly možnost se více vzdělávat. Získávaly jen základní vzdělání. V internátních školách či od domácích učitelů dostaly výchovu v hudbě, tanci, kreslení a šití. Život ženy z vyšší třídy ve městě se značně lišil od pouhých děveček na vesnici, ty měly ještě méně možností vlastní seberealizace. Na venkově ženy vystupovaly především v roli matky a hospodyně, vzdělání měly minimální.

V druhé polovině 19.stol. začaly vznikat dívčí střední školy s maturitou a univerzity začaly přijímat i studentky.

Duchaplné a chytré autorky neměly mnoho možností. Mohly se provdat či zůstat starými pannami a tedy i rodině na obtíž. Na rozdíl od svých vrstevnic byly spisovatelky velmi vzdělané. Buď měly vzdělání z internátních škol, anebo ho získaly samostudiem a styky s intelektuální elitou. Když pocházely z chudších poměrů, pracovaly jako guvernanky v bohatých rodinách, to byly např. sestry Brontëovy. Charlotte Brontëová (1816 – 1855) tuto zkušenost vtiskla do svého románu Jana Eyrová.

Jejich život většinou nebyl lehký, málokdy měly možnost provdat se z lásky. Manželství pak nekončila dobře, protože vzdělané a přemýšlející ženy toužily po něčem víc, než manžel chápal. George Sandová i Božena Němcová své manžely opustily a snažily se žít bez nich. Obě také svým vlastním životem demonstrovaly názor: Žena má právo na vlastní citový život (i mimo manželství).

Svou tvorbu zpočátku nemohly moc prosadit. Psaly anonymně, pod pseudonymem, později však dosáhly úspěchu. Z feministického pohledu se jedná o přijetí literárních konvencí, které vytvořili muži spisovatelé, i z hlediska estetických a společenských hodnot. Na druhou stranu je však nutné mít na mysli, že díky tomu, že se v určitém smyslu podřídily, mohly alespoň svá díla publikovat.

Důležitým počinem v boji o zrovnoprávnění postavení muže a ženy a začlenění ženy i do veřejného života byla kniha Johna Stuarta Poddanství žen. Zde vyslovil myšlenku, že by manželství mělo být svazkem svobodných a rovných lidí. V roce 1869, kdy byla vydána, se dočkala velké obliby, byla přeložena do všech evropských jazyků a byla povinnou četbou pro obě pohlaví.

4.2 Hrdinka 19. století

Hrdinky jsou morálně silné, ušlechtilé a oduševnělé. Jsou vzdělané, inteligentní a dokážou o sobě uvažovat upřímně. Jedná se o mladé dívky, které touží dosáhnout sociálních jistot a hlavním tématem je pro ně především manželství. Hrdinky však odmítají provdat se bez lásky. Častokrát trpí osamělostí, bídou a společenskou bezvýznamností. Na rozdíl od reálného života autorek končí příběhy většinou dobře a dochází k sňatku z lásky, který je zároveň i zabezpečením pro hrdinku.

Příběhy se odehrávají zejména na venkově a zachycují život nižší šlechty či vyšší střední třídy (co se týče anglické prózy). V každodenním životě se hrdinky zabírají přemýšlením o manželství, majetku, společenské prestiži. Navštěvují příbuzné a známé, většinou se setkávají s lidmi v užším kruhu. Možnost setkat se s novými lidmi poskytují především plesy. V českém prostředí jsou hrdinky charakterově podobné, avšak pochází z chudších poměrů (např. Gabriela Preissová a Její pastorkyňa).

Postavy jsou charakterově pečlivě vykreslené, především jejich způsob uvažování i cítění.

4.3 Žena a autorka 20. století

Díky feministickým hnutím (ženským spolkům) dostaly ženy možnost volit, navštěvovat gymnázia, univerzity, ve kterých zaplnily místo po mužích, kteří byli ve válce. První světová válka byla jedním z faktorů, díky kterému se ženy dostaly do veřejného společenského dění a vzrostla jejich zaměstnanost. Ženy pracují ve všech oblastech života, ve státní správě, průmyslu, vědě, dokonce se uplatňují i v typicky mužských profesích jako je služba v armádě, sportují i v mužských disciplínách.

V průběhu dvacátého století se zkrátily v módě sukně, nakonec ženy začaly masově nosit kalhoty. Ženy mohou vykonávat vše, co muži: kouřit, řídit auto, volně cestovat.

Od 20. let 20. století měly mladé ženy rezervovaný postoj vůči životu svých matek a babiček, vůči manželství a rodinnému životu. Vytvářejí si své vlastní hodnoty a měřítka. Jsou svobodomyšlnější, odvážnější. Začínají sexuálně experimentovat. I díky vlivu S. Freuda již nebyl sex tabu, ale věcí

veřejnou.

Díky používání antikoncepce odpadla ženě část břemene. Dítě již není nutné mít za každou cenu, před početím se lze uchránit, bezpečný potrat je také možný a žena se nemusí vdávat, protože musí. Ženy získávají právo být svobodnými matkami (běžnější a normálnější spíše pro ženy a hrdinky 21. století).

Spisovatelky píší více autobiograficky, potřebují se vyjádřit k tématům, o kterých se dosud z ženského pohledu nepsalo. Autorky se často vypisují z vlastních traumat. Popisují svůj osobní život, manželství, milostné zážitky. Spisovatelky se postupně odprošťují od potřeby reagovat na patriarchální hodnoty, začínají hledat svou vlastní cestu, svoji identitu. Začínají zdůrazňovat význam mateřství.

Některé autorky se potřebují vyslovit k tématu druhé světové války. Ženy se nevěnují mapování života vojáků, což je typické pro meziválečnou literaturu, ale věnují se spíše všednímu životu (Věra Sládková v Plucích zla).

Samostatným unikátem mezi literaturou 20. století psanou ženami je Deník Anne Frankové. (Anne Franková, Židovka, jejíž rodina se přestěhovala z nacistického Německa do Holandska, se během 2. světové války společně s rodinou a přáteli skrývala v tzv. zadním traktu (domě). Deník je velmi silnou a autentickou výpovědí o podmínkách života v úkrytu, věnuje se napjatým mezilidským vztahům (např. odcizení matce) a neustálému strachu z odhalení. Anne zkoumá sama sebe, čtenář může vnímat, jak dospívá, jak se její názory v průběhu času mění. Zároveň zde zažívá i milostný vztah s Peterem van Daanem. Deník psala dva roky, od 13 do 15 let (1942 – 1944), dokud nebyl jejich úkryt prozrazen a všichni skrývající se odvezeni do koncentračních táborů).

Ženy mohou také svobodně cestovat. Své zkušenosti otiskují do knih, píší beletrizované cestopisy. Spisovatelky jsou ovlivněny filosofickými směry 20. století – v Americe jsou to beatníci, v Čechách vzniká literatura zahrnující život proletářské třídy, ovlivněná myšlenkami marxismu.

Za průkopnicí socialistického realismu¹⁸ v Československu byla prohlášena Marie Majerová (1882 – 1962). Z počátku své tvorby se věnovala osudu žen a dívek (Povídky z pekla, Panenství), později však proslula proletářskými díly (rodinná kronika z hornického Kladenska Siréna). Známa je svou knihou věnovanou spíše dětem – Robinsonka, kde se mladá dívka musí záhy vyrovnat s povinnostmi dospělé ženy. Nejen názvem navazuje na romantické dílo D. Defoa, patří do tzv.

18 Oficiálně prosazovaný základní směr literatury v Sovětském svazu a dalších socialistických zemích, u nás zejména po roce 1948, v SSSR již od roku 1934. Důležitou složkou díla je stranickost – dílo má nést socialistické a komunistické ideály (budovatelská témata, život dělnické třídy).

robinzonád.¹⁹

Protipólem oficiální literatury byla ta, jež vycházela v exilu či samizdatu. Eva Kantůrková (1930) se věnovala tématům násilně kolektivizované společnosti, největší pozornost však vzbudilo dílo Přítelkyně z domu smutku, kde píše o osudu svých spoluvězenkyň.

Ze světové literatury zmíním držitelku Nobelovy ceny, Afroameričanku Toni Morrisonovou (1931), jež se vyjadřuje ve svých dílech Velmi modré oči, Šalamounova píseň, Milovaná atd. k rasové problematice.

Vzniká také literatura věnovaná primárně dospívajícím dívkám. Hrdinky se v nich zabírají tématem přátelství, vyrovnávají se s vlastním tělem, řeší konflikty s rodiči a prožívají své první lásky.

4.4 Hrdinka 20. století

Hrdinka 20. století je svobodomyšlná, odvážná, ambiciózní.

Kromě tradičních vztahů s muži se zde objevuje téma lesbické lásky. Hrdinka má možnost prožívat svůj citový život i reálně a ne jen platonicky, jak to bylo často u románů v 19. století, kdy závěrem knihy šlo o naplnění lásky – avšak formou manželství.

Hrdinky se touží zbavit závislosti na mužích. Nejsou to jen mladé dívky a ženy, snaží se vypořádat se stárnutím, nevěrou svých manželů, dospíváním svých dětí.

Hrdinky psychologické prózy Jarmily Glazarové (1901 – 1977) se střetávají s touhou ovládat a vlastnit jiné, avšak touží po harmonickém partnerském vztahu. Ve Vlčí jámě a románové baladě Advent hrdinka marně usiluje o vytvoření lidských podmínek pro své dítě, zároveň žije v nešťastném manželství.

U hrdinek socialistického realismu je kladen důraz na jejich kladné vlastnosti – aby byly vzorem pro společnost. Hrdinky nejsou již tak charakterově barevné, jsou zjednodušeně typizovány v duchu komunistické ideologie. K tomu dochází např. i u Marie Pujmanové (1893 – 1958) v její románové trilogii z dělnického prostředí (Lidé na křižovatce, Hra s ohněm, Život po smrti). V předchozí tvorbě nezátížená marxismem bojuje hrdinka v románu Pacientka doktora Hiegela o právo stát se svobodnou matkou.

Afroamerické hrdinky Toni Morrisonové řeší problémy svojí rasy, nevymaňují se „jen“ z patriarchálního systému, ale především z otroctví a hledají svou identitu.

¹⁹ Robinzonáda – dobrodružný román vycházející z motivu ztroskotání člověka na osamělém ostrově. Zabírá se otázkou, jak lze budovat lidskou existenci, jaké možnosti člověk má, může-li jít proti společnosti. Někdy mají robinzonády výchovnou funkci.

4.5 Žena a autorka 21. století

Poprvé v dějinách lidstva je žena velmi silná. Feminismus se až někdy obrací proti ženám samotným – muži je opouštějí, nežení se s nimi a jako matkám samoživitelkám jim ne vždy zasílají alimenty.

Pokud autorka nepochází ze zemí, kde probíhají válečné konflikty či je pod totalitním politickým režimem, žije poměrně spokojený, materiálně zabezpečený život.

Stejně jako hrdinky nemusí již tolik rebelizovat, i když nepsanou úlohou spisovatele a spisovatelky je poukazovat na podstatné jevy ve společnosti, nutit lidi myslet a rozpoutávat diskusi či alespoň inspirovat.

Autorky jsou nadále často politicky angažované, píší do novin, pořádají přednášky, poskytují interview. V současnosti však dochází k marginalizaci²⁰ literatury, síla a moc literatury zaostává za masovými médii jako je internet a televize. Podobně jako ženy a muži hledají znovu své principy, tak literatura čeká na svou renesanci. Stále má co říct. Příběh stihne film převyprávět do maximální délky tříhodinového filmu, a ačkoli přinese mnoho myšlenek, vykládá je již s výkladem, pohledem na svět autora režiséra. Spisovatel demonstruje svou tvorbou jiné kvality. Má prostor ukázat problém z více úhlů, nabídnout čtenáři více podnětů k úvaze.

V 21. století se čte méně. Autorek žen, jak by se snad mohlo zdát, nepřibývá. Podle průzkumu Pavla Janečka, doktora dějin české literatury, který vyučuje na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, tvoří současnou českou literaturu pouze 10% děl od spisovatelek, což je téměř stále stejné číslo již od 19. století (v minulosti tvořily ženy v Čechách podíl maximálně dvanáct procent). Anglická literatura je na tom se svými 20% žen autorek lépe.

Kromě literatury, jejíž hodnota zde zůstane i pro budoucí generace, vzniká odpočinková literatura, kterou někteří literární vědci nazývají „čtivo.“ Kromě klasických příběhů „červených knihoven“ se boomem posledních let staly romány, ve kterých figurují nadpřirozené bytosti, ať se již jedná o upíry či vlkodlaky.

V českém prostředí se autorky obračejí do minulosti, často k době normalizace. Například Tereza Boučková ve svých prózách Křepelice a Jak milovat muže a Irena Dousková (Hrdý Budžes, Oněgin byl Rusák). Květa Legátová se ve své knize krutě realistických příběhů ze zapadlé vesnice v Beskydech Želary obrací do doby 1. republiky, v novele Jozova Hanule do protektorátu. Autorky čerpají z vlastních zkušeností, ze svého mládí.

Pro české autorky 20. století bylo typické, že psaly o své vlasti a krajanech. Autorky 21. století se na

²⁰ Marginalizace znamená v humanitních vědách postupné vylučování jedinců nebo skupin z majoritního společenství, odsouvání na okraj společnosti. Literatura je tedy odsouvána modernějšími médii.

rozdíl od nich pouštějí i do vykreslování příběhů na jiných místech a v jiných kulturách.

4.6 Hrdinka 21. století

Umí si prosadit svou, více rebeluje. Zároveň již však nemá žádný extrémně velký cíl, za který by musela bojovat. Více reflektuje své chování, více přemýšlí o světě a svém okolí. Je k sobě více upřímná, méně si nalhává. Bez zábran se vyjadřuje o sexu (alespoň směrem ke čtenáři).

Není již tak svázaná konvencemi. Je samostatná. Více možností však přináší těžší orientaci ve světě, těžší hledání sama sebe a svého poslání.

Touží po obecně ženském principu: klidu, harmonii, rodině, jistotě, lásce... . Navrací se k tradičním hodnotám ženství, ať vědomě či nevědomě. Jednou z největších otázek, které hrdinka 21. století řeší, je, zda dokáže obstát ve světě plném možností a zachovat si svoji podstatu ženství, své vnitřní kvality. Když se dokáže identifikovat se svým ženstvím, se svou životní úlohou, muž to nedokáže často přijmout, respektive má toto hledání sebe sama ještě těžší než žena.

Touží dosáhnout vnitřního naplnění a většinou jej aktivně hledá. Začínají vznikat příběhy s hrdinkami, které bojují s těžkou nemocí, především rakovinou. Zejména ženy středního věku se snaží s nemocí vyrovnat a pozměnit svůj náhled na životní hodnoty (například Irena Dousková v knize Darda, která volně navazuje na předchozí knihy s hlavní hrdinkou Helenou Součkovou).

Hrdinky mají často problém s rodinou, s rodiči, jsou jim poměrně vzdálené, ale touží někam patřit. Buď hledají rodinu někde jinde, nahradí ji rodinou manžela či přáteli, anebo se ke své rodině časem navrací.

Cit lásky je pro ně důležitý, je to něco hlubokého, pevného, důležitého. Hrdinka 21. století není přehnaně romantická, ale je schopna na oltář své lásky obětovat skutečně mnoho. Ví, že vztah je bytí pro druhého.

V tzv. „upířích románech“ jsou hrdinkami dívky, které určitým způsobem vybočují ze společnosti, lásku nacházejí u nadpřirozených bytostí, které mají nadlidské vlastnosti: extrémní krásu, nesmrtelnost apod. Tyto hrdinky jsou většinou mladé a krásné, moc si nedůvěřují a jsou stvořeny především pro náctileté čtenářky. V této práci se tomuto typu knih však nechci věnovat, neboť se nedají zahrnout mezi skutečnou literaturu.

5 Závěr

Tato práce velmi rozšířila můj čtenářský obzor. Práce ve mně zažehla touhu číst současné kvalitní knihy, kterých je dost, když se o ně člověk zajímá.

Při vypracování mé odborné maturitní práce jsem měla příležitost přečíst si mnoho rozhovorů s nejen zde uvedenými autorkami a více tak porozumět jejich tvorbě. Zjistila jsem, že číst rozhovory s nimi mě velmi baví, že jsou plné trefných postřehů a inspirujících myšlenek.

V průběhu psaní práce jsem postupně zjišťovala, v jaké minoritě ženy spisovatelky oproti mužům byly a jsou. Bylo pro mě překvapením zjištění, že ačkoli jsem přečetla z různých období a žánrů alespoň nějakou knihu, autorem byl zpravidla muž. Uvědomila jsem si také, jak silně byla zpočátku ženská tvorba spojena s feminismem, protože bez těchto hnutí, které v průběhu 19. století prosazovala práva pro ženy, by nebyly žádné spisovatelky.

Po přečtení přednášky k Nobelově ceně, kterou pronesla jihoafrická spisovatelka Nadine Gordimerové, jsem si také uvědomila, že být spisovatel, pravdivý a poctivý spisovatel, je poslání. Když člověk přináší – nejen svému národu – obraz světa, který vidí nejen svými očima, ale i pohledy svých postav, které skrze jeho příběhy a slova ožívají. Že slovo má velkou moc. „*Literatura plní svou nespornou a nenahraditelnou společenskou funkci tím, že zkoumá stavy bytí.*“²¹ Tato slova mi přišla plně charakterizující skutečnou hodnotu literatury. Něco, co zkoumá stav bytí. Tím bych se chtěla ve svém budoucím životě zabývat.

21 http://www.pwf.cz/archivy/texty/clanky/nadine-gordimer-psani-a-byti_524.htmldf (5. 1. 2014)

6 Seznam pramenů a literatury

6.1 Použitá literatura

- Gordimerová, Nadine. Poutníci. Odeon 1. vyd. Praha: 2004
- Hui, Wei. Shanghai baby. Motto 1. vyd. Praha: 2003
- Hůlová, Petra. Paměť mojí babičce. Torst 2. vyd. Praha 2009
- Karpatský, Dušan. Labyrint literatury. Albatros 4. vyd. Praha 2008
- Procházková, Petra. Frišta. Lidové noviny 1. vyd. Praha: 2004

6.2 Internetové zdroje

- <http://www.databazeknih.cz/knihy/frista-15674> (2. 11. 2013)
- <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2009/9/u-vetsiny-spisovatelek-si-ani-neuvedomuju-ze-jde-o-zeny/> (20. 2. 2014)
- https://is.muni.cz/th/209429/ff_m_b1/mgr_diplom._prace.txt (19. 2. 2014)
- <http://kobliha.pise.cz/370-frista.html> (2. 1. 2014)
- http://ona.idnes.cz/petra-prochazkova-od-porodu-muj-muz-prchnul-fme-/spolecnost.aspx?c=A070326_091359_ona_ony_ves (3. 1. 2014)
- http://www.pwf.cz/archivy/texty/clanky/nadine-gordimer-psani-a-byti_524.html (5. 1. 2014)
- <http://www.rozbor-dila.cz/pamet-moji-babicce-rozbor-dila/> (2.2. 2014)
- <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo> (2. 1. 2014)
- http://en.wikipedia.org/wiki/Zhou_Weihui (3. 1. 2013)

6.3 Zdroje ilustrací

- Ilustrace 1: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/1991/ (2. 1. 2014)
- Ilustrace 2: <http://bibliojunkie.wordpress.com/2009/04/23/debauchery-sells/> (2. 1. 2014)
- Ilustrace 3: <http://www.databazeknih.cz/autori/petra-prochazkova-4420> (12. 2. 2014)
- Ilustrace 4: <http://www.pwf.cz/archivy/autori/petra-hulova/cz/> (12. 2. 2014)